

УДК [371.315.6 : 373.31 : 372.41] – 057.87

Компаній О.В.*

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються інформаційні ресурси, використання яких забезпечує формування читацьких інтересів в учнів молодших класів, описуються як позитивні, так і негативні моменти застосування їх на уроці.

Ключові слова: інформаційно-навчальне середовище, інформаційні ресурси (словесні, візуальні, аудіальні, аудіовізуальні), читацькі інтереси, молодші школярі.

На початку ХХІ століття стає очевидним, що суспільство вступає в нову інформаційну епоху. Збільшення обсягу інформації та бурхливий розвиток техніки зумовлюють появу нового інформаційного середовища. Відтак сучасне середовище, в якому росте і розвивається дитина, вимагає нових підходів до розв'язання питання становлення дитини-читача.

Окремі важливі аспекти розвитку інтересу до читання відображено в наукових працях вітчизняних учених В. Мартиненко, М. Наумчук, О. Савченко, Н. Скрипченко, Г. Ткачук, В. Трунної та ін., де визначено першооснови літературної освіти в початковій школі, обґрунтовано основні вимоги до позакласного читання, висвітлено взаємозв'язки класного й позакласного читання, розроблено зміст читацьких умінь. Науковий інтерес становлять праці О. Джежелей, Т. Піче-Оол, Н. Светловської, в яких висвітлено особливості розвитку читацької діяльності молодших школярів.

Дослідження можливостей використання інформаційних технологій у навчальному процесі здійснювали Н. Алексеєнко, В. Андрущенко, Н. Балик, Р. Гуревич, А. Гуржій, І. Дрига, А. Єршов, Ю. Жук, В. Кір'язов, О. Кожевнікова, Л. Кравчук, С. Лещук, О. Нікулочкіна, Ю. Рамський, Н. Саражинська, О. Співаковський, О. Таргоній, О. Трофімова, О. Щолок та ін.

Накопичений матеріал дає уявлення про специфіку застосування в навчанні молодших школярів інформаційних засобів, проте традиційні підходи до навчання учнів початкових класів сьогодні вже недостатньо узгоджуються з новою парадигмою розвитку освіти України у ХХІ столітті, зокрема не сприяють формуванню вмінь читацької діяльності в умовах інформаційно-навчального середовища.

Метою статті є аналіз основних видів інформаційних ресурсів, що забезпечують розвиток читацьких інтересів молодших школярів.

На сучасному етапі все частіше в педагогічну літературу вводяться поняття «середовище» та «простір». Зазначимо, що одні дослідники (О. Ракітіна та В. Лискова) ці поняття вважають близькими, але не синонімічними, оскільки під простором мається на увазі набір пов'язаних між собою умов, що можуть здійснювати певний вплив на людину; під середовищем відображається взаємозв'язок умов, що забезпечують розвиток людини; інші вчені (І. Шалаєв і О. Веряєв) – синонімічними, тому що людина може існувати в різних освітніх просторах, окремі з яких взаємопов'язані і взаємодоповнюють один одного, решта слабко пов'язані між собою.

О. Малихін наголошує, що інформаційний простір утворюється внаслідок життєдіяльності всього людства і є достатньо консервативним стосовно змін, а інформаційне середовище навчальної діяльності створюється завдяки зусиллям учителів, які визначають зміст програми курсу, вибір навчальної літератури, методи викладання, стиль спілкування, а також педагогічного колективу, що створює загальні

* © Компаній О.В.*

умови для тих, хто навчається, традиції навчального закладу тощо, держави як суспільного інституту (матеріальне забезпечення освіти та ін.) [3, с. 35].

Отже, інформаційне середовище націлено на розвиток школярів за допомогою окремої групи людей.

Проаналізувавши різні визначення поняття «інформаційно-навчальне середовище» (О. Гончаренко, І. Зязюна, О. Малихіна), ми дійшли висновку, що дослідники вказують різні його складові: інформацію та технічне забезпечення. Виходячи з цього, під інформаційно-навчальним середовищем розуміється сукупність умов, які забезпечують систему засобів «спілкування» для збереження, представлення інформації; систему самостійних робіт, необхідних для опрацювання інформації; наявність інтенсивних зв'язків між учасниками навчального процесу [3, с. 36].

У шкільній практиці інформаційно-навчальне середовище характеризується способами передачі інформації. Серед них: *словесний* – здійснюється на основі усної розповіді або читання книги; *візуальний* – дозволяє бачити тільки зображення; *аудіальний* – передає інформацію, розраховану на сприймання органами слуху; *аудіовізуальний* – поєднує зображення зі звуком. Реалізуються ці способи на основі різноманітних інформаційних ресурсів [2].

Так, у процесі пробудження читацьких інтересів, як показує дослідження, основним інформаційним ресурсом словесного способу є мовлення вчителя, друкowana література; візуального способу – Інтернет; аудіального способу – мелодії, пісні, виразне читання текстів різних жанрів; аудіовізуального способу – мультимедіа, мультфільми, фільми тощо.

Втілити в шкільну практику деякі інформаційні ресурси можна за допомогою інформаційних технологій, зокрема комп'ютера, програвача та допоміжних засобів: компакт-дисків або флешки із записами.

Найпоширенішими у школі є *словесні інформаційні ресурси*. Мовлення вчителя (розповідь, бесіда, пояснення та ін.) вважається найбільш легким джерелом інформації. Перевага мовлення порівняно з технічними джерелами полягає в наявності ситуації та невербальних засобів спілкування.

Разом із тим отримують інформацію учні на уроках класного читання і за допомогою підручника «Буквар» (1 клас), «Читанка» (2-4 клас), що детально відображають навчальну інформацію, яка підлягає засвоєнню. На підставі основних структурних компонентів цих підручників формуються вміння, що входять до складу вмінь читацьких інтересів, а саме: працювати з друкованими виданнями. Відомо, що до цих компонентів належать основні (твори) та додаткові (розповіді про жанри, письменників) тексти, позатекстові компоненти (апарат організації засвоєння – завдання, таблиці, пам'ятки; ілюстративний матеріал; апарат орієнтування). Під час роботи з текстом учні оволодівають вміннями розуміти його зміст, основну думку, звертати увагу на додаткові відомості; з ілюстрацією та таблицею – розвиваються вміння прогнозувати зміст, усвідомлювати новий матеріал, узагальнені відомості та ін.; з апаратом орієнтування (шрифти, кольорові виділення) – уміти відшукувати завдання, матеріал, який потрібно запам'ятати, цікаву інформацію тощо.

Практика свідчить, що слухання вчителя або опрацювання друкованої літератури на уроках класного та позакласного читання не розвивають достатньою мірою читацькі інтереси.

Одним із найбільш прогресивних досягнень останніх десятиліть стало створення всесвітньої комп'ютерної мережі, що отримала назву Інтернет. Відповідно до нашого дисертаційного дослідження ця мережа є складовою *візуального інформаційного ресурсу*.

Значно покращать роботу з формування читацьких інтересів, з нашого погляду, такі сайти: а) *дитячої літератури*: «Наша казка» (nashakazka.org.ua/) «Весела абетка»

(abetka.ukrlife.org), «Українська казка» (kazka.in.ua), «Левко» (levko.info), «Українська дитяча онлайн бібліотека» (ditky.in.ua), «Малюк» (maluk.in.ua), «Казкар» (kazkar.at.ua), «Українська література» (ukrlit.vn.ua), «Відділ обслуговування дошкільників і учнів 1-4 класів» (bibliotekakirov.ucoz.ua), «Українські народні казки» (proridne.org), «Загадки» (zagadki.at.ua), «Мій малюк» (miymalyuk.com.ua); б) *дитячих журналів та газет*: «Країна ангелят» (angelyatko.com.ua), «Казковий вечір» (kazkovy.com.ua), «Архів журналу «Барвінок»» (barvinok-arhiv.narod.ru); в) *енциклопедій*: «Країна ангелят» (angelyatko.com.ua), «Вікіпедія. Вільна енциклопедія» (uk.wikipedia.org); г) *словників*: «Український тлумачний словник» (language.br.com.ua/), «Академічний тлумачний словник (1970-1980)» (sum.in.ua), «Словopedia» (літературне слововживання) (slovoopedia.org.ua), «Українські народні казки» (proridne.org); д) *дитячих бібліотек різних міст*: м. Херсон – www.library.kherson.ua/child; м. Миколаїв – www.kinder.mksat.net; м. Запоріжжя – androsova.ucoz.ru; м. Донецька – (bibliotekakirov.ucoz.ua) та ін.; е) *обласних універсальних наукових бібліотек*: Херсонська обласна універсальна наукова бібліотека ім. О. Гончара (lib.kherson.ua); е) *сайти, що містять біографію і портрети письменників*: ukrlit.vn.ua.

Таким чином, наведені приклади сайтів Інтернет забезпечують учнів пошуком та отриманням потрібної інформації про книги, матеріали з певних питань, зрозуміти роботу бібліотечного каталогу та виробляють уміння за його допомогою знайти літературу.

У сфері Інтернету існують пошукові служби, що допоможуть знайти малюнки, біографії письменників та ін. Найбільш популярними пошуковими українськими службами є Meta (meta.ua), Google (google.com.ua). Однак найчастіше у Всесвітній мережі користуються російськими пошуковими системами: Yandex (yandex.ru), Rambler (rambler.ru), Google (google.ru). У спеціальне віконце цих служб друкують ключові слова, що вказують на тему пошуку або персоналії (прізвище, ініціали). За змістом вибраних сайтів відбувається диференціація інформації та вибір потрібної до вихідного запиту.

Безперечним є той факт, що роботі з Інтернетом в одних випадках можна присвятити весь навчальний час уроку; в інших – певний етап уроку (як структурний елемент уроку).

Важливу роль у процесі розвитку читацьких інтересів посідають такі інформаційні ресурси, які реалізуються через *аудіальний спосіб* отримання інформації, розрахований на сприймання органами слуху (музика, пісні, виразне читання текстів різних жанрів).

Аудіовізуальні інформаційні ресурси дозволяють збагатити процес навчання високоякісним ілюстративним матеріалом, статичним та динамічним зображенням, звуковим супроводом через використання спеціальних методичних рекомендацій [5]. На сучасному етапі цей ресурс реалізується через мультимедіа, демонстрацію мультфільмів, фільмів-роликів.

Мультимедіа дає можливість використовувати різні способи подання інформації, поєднувати текст, графіку, аудіо- та відеоінформацію, анімацію.

Як правило, на уроках читання вчителі можуть застосовувати такий мультимедійний продукт, як презентацію, мультимедіа-тренажери, електронні мультимедіа-видання.

Так, мультимедійна презентація становить собою послідовну демонстрацію слайдів, об'єднаних однією тематикою, підготовлену за допомогою Microsoft PowerPoint або інших програм (Macromedia Flash, Picasa, Photodex ProShow)».

Використання мультимедіа-презентацій дозволяє вчителю в процесі організації розвитку читацьких інтересів продемонструвати книги, інсценівки окремих епізодів з творів (мультфільмів), портрети авторів, картини природи, питання та завдання, які ставить учитель, жанри усної народної творчості (загадки та їх відгадки, прислів'я), а також фізхвилинку.

Важливо відзначити, що мультимедійні матеріали можуть використовуватися на різних етапах уроку: перед вивченням навчального матеріалу (для активізації опорних знань), у процесі пояснення нового матеріалу, для тренування навчальних дій, для контролю та самоконтролю знань, умінь і навичок молодших школярів [4, с. 48-49].

Основним мультимедійним продуктом, який можна застосовувати для формування читацьких інтересів, є *мультимедіа-тренажер*, що становить собою навчально-тренувальні програми, орієнтовані на відпрацювання учнями навичок правильної вимови, вивчення скоромовок, прислів'їв, загадок, віршів тощо [1].

На сучасному етапі існує значний спектр мультимедіа-тренажерів, які орієнтовані на учнів молодшого шкільного віку та є широкодоступними. Так, використовуючи у першому класі на уроках читання (навчання грамоти) програмний продукт «Українська абетка», «Абетка-Малютко» з циклу «Уроки тітоньки Сови», «Абетка імен», «Букварик з Тигриком та Вінні», «Букварик Котигорошко», «Грамотійка допомагає звірятам», школярі мають можливість в ігровій формі закріпити знання української абетки.

Серед електронних мультимедіа-видань виокремлюють *електронні навчальні посібники*. У 2-4 класах застосовується відеокнига «Мої улюблені вірші» на DVD, де зібрано та озвучено популярні вірші українських поетів (Н. Забіли, Г. Бойко, О. Олеся, М. Стельмаха, П. Воронько, Г. Чубач та ін). Новизна полягає в анімаціях до віршів, що допомагає краще зрозуміти їх зміст.

Таким чином, знання різних видів мультимедійних продуктів дозволяють педагогічно обґрунтовано використовувати можливості мультимедіа на уроках класного та позакласного читання в початковій школі.

Іншим способом реалізації аудіовізуальних інформаційних ресурсів є мультфільми та фільми. На уроках ці ресурси можуть пропонуватися як для створення мотивації спілкування, так і для закріплення матеріалу та відпочинку. Тривалість ефіру при цьому становить від 1 до 10 хвилин навчального часу.

Зазначимо, що на сучасному етапі носіями звукової та звуко-візуальної інформації є лазерна стрічка диска або флешки. Апаратурою, за допомогою якої записується та відтворюється інформація, є комп'ютер або програвач (якщо застосовується на уроці тільки аудіальні інформаційні ресурси).

Як правило, зміна прослуханого тексту, кадрів у фільмі, слайдів тощо, що демонструються за допомогою відповідних технічних засобів, вимагає пильної уваги, інакше потім учень не зможе відповісти на запитання, розповісти про прослухане, побачені процеси і явища, оскільки все це на уроці, як правило, повторно не демонструється.

Застосування на уроці зазначених вище інформаційних ресурсів не змінюють ні типу, ні структури уроку. Всі етапи уроку зберігаються. Цілком очевидно, що змінними будуть тільки ступінь і час їх використання: від декількох хвилин до всього навчального часу залежно від мети, місця в системі уроків, призначення, наявності засобів і програмного забезпечення, готовності вчителя, тобто від рівнів розвитку його інформаційної компетентності.

Спираючись на вищесказане можна зробити висновок, що *інформаційно-навчальне середовище* – це навчальне середовище, в якому учні отримують інформацію через словесні (розповідь вчителя, книги), візуальні (Інтернет), аудіальні (мелодії, пісні, виразне читання текстів), аудіовізуальні інформаційні ресурси (мультимедіа, мультфільми, фільми), які повністю не відповідають за якість і результативність уроку, тому що залишаються помічниками в роботі вчителя.

Зазначимо, що кожен інформаційний ресурс у навчання має, крім позитивних моментів, і негативні. До негативних, на нашу думку, відноситься нестача часу для

закріплення і повторення, перенапруження зору і слуху учнів, шум, який шкодить будь-якій роботі, розсіювання уваги школярів, коли подаються великі обсяги звукової та звуко-візуальної інформації або нелінійна послідовність показу слайдів мультимедійної презентації.

З появою Інтернет виникла нова епоха книжок, а саме «гіпертекстових книжок», в яких інформація представлена не тільки у вигляді текстів та ілюстрацій, але й передається за допомогою голосу, музики, елементів анімації. Виходячи з цього відбувається формування дитини-глядача, дитини-слухача, і гальмується розвиток дитини-читача.

Недоліками навчання в мережі Інтернет є: додаткове матеріально-технічне забезпечення навчального процесу (наявність кількох спеціально обладнаних комп'ютерних класів, необхідність доступу до швидкісного Інтернету); високі вимоги до інформаційної культури викладачів і учнів (для проведення таких уроків необхідні певні навички роботи в мережі як учителів, так і учнів, в іншому ж випадку такий вид роботи буде недоцільним).

Отже, проаналізований нами матеріал (поняття «інформаційно-навчальне середовище», види інформаційних ресурсів) дозволить точніше керувати процесом формування читацьких інтересів молодших школярів.

Стаття не претендує на повний розгляд усіх аспектів цієї проблеми. Перспективними залишаються питання удосконалення розвитку читацьких інтересів на основі візуального (Інтернет), аудіовізуального (мультимедіа) інформаційного ресурсу.

Література:

1. Андрієвська В. Мультимедійні технології у початковій ланці освіти: [Електронний ресурс] / В.М. Андрієвська, Н.В. Оліференко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. - № 2 (16). – Режим доступу : ime.edu-ua.net/em16/emg.html.
2. Кір'язов В.Л. Комплексне використання засобів навчання при викладанні спецдисциплін: [методичні рекомендації] / В.Л. Кір'язова. – Херсон: НМЦ ПТО, 2011 – 21 с.
3. Малихін О.В. Інформаційно-навчальне середовище як засіб ефективної організації самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів / О.В. Малихін // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – Тернопіль, 2010. – № 3. – С. 33-38.
4. Онишків З. Мультимедіа в початковій школі / Зіновій Онишків // Початкова школа, 2012. - № 5. – С. 48-50.
5. Трофимов О.Є. Підготовка майбутніх учителів до використання аудіовізуальних і комп'ютерних технологій навчання : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04: [Електронний ресурс] / О.Є. Трофимов; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2002. – 19 с. – Режим доступу: nbuv.gov.ua.

Компаний Е.В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ ИНТЕРЕСА К ЧТЕНИЮ

В статье рассматриваются информационные ресурсы, использование которых обеспечивает формирование читательских интересов у учащихся младших классов, описываются как позитивные, так и негативные моменты применения их на уроке.

Ключевые слова: информационно-учебная среда, информационные ресурсы (словесные, визуальные, аудиальные, аудиовизуальные), читательские интересы, младшие школьники.

Kompaniy E.V.

THE USE OF INFORMATIVE RESOURCES IN THE PROCESS OF DEVELOPMENT
OF INTEREST TO READING

The article is examined informative a resource, the use of which is provided by forming of reader interests for the students of junior class, both positive and negative, moments of these resources are described during application of them on a lesson.

Key words: informatively educational environment, informative resources (verbal, visual, audial'ni, audiovisual), reader interests, junior schoolboys.

УДК 37.02

*Рацул А.Б., Квас В.М.**

**ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ НАВЧАННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ХІМІЇ:
МОЖЛИВОСТІ, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

У статті проаналізовано проблему зниження інтересу учнів до вивчення хімії та обґрунтовано можливості реалізації професійної спрямованості навчання шкільного курсу хімії та її вплив на вибір абітурієнтів хімічних спеціальностей

Ключові слова: професійна спрямованість, мотивація, раціональна організація шкільного курсу хімії.

Актуальність підготовки учнів до вибору майбутньої професії зростає у зв'язку з новими економічними реаліями, які визначають потреби ринку праці та висувають вимоги до сучасного працівника. Провідним видом діяльності учнів є навчання, під час якого формуються пізнавальні інтереси, а на їх основі – й професійні. Усі навчальні предмети, що входять до інваріантної складової змісту освіти, мають ті чи інші профорієнтаційні можливості. Серед предметів шкільного циклу хімія є універсальною, оскільки широко застосовується в усіх сферах людської діяльності. Крім того, на сучасному етапі різко зростає її значення у розвитку суспільства. Знання хімії як фундаментальної науки широко застосовуються для різноманітних технологій у різних галузях промисловості. Важливість хімічної освіти для сталого розвитку зумовлена тим, що більшість галузей промисловості потребують хімічних знань (знання з хімії використовують для розв'язання сировинної та енергетичної проблем, створення нових матеріалів тощо), а також тим, що хімія є сполучною ланкою між фізичними і біологічними явищами.

Велике значення має вивчення хімії і в розвитку особистості, в становленні її світогляду, розвитку мислення й інших якостей. Вивчення хімії спрямовано на виконання таких освітніх, розвивальних і виховних завдань: розвиток особистості учня, його природних здібностей, інтелекту, пам'яті, здатності до самоосвіти; формування наукового світогляду учнів на основі засвоєння системи знань про речовини та їхні перетворення, основні хімічні закони й теорії, методи наукового пізнання в хімії; формування соціальної компетентності учня, його екологічної культури, навичок безпечного поводження з речовинами в побуті та на виробництві; розкриття ролі хімії у розвитку суспільного господарства. Отже, в системі шкільної освіти хімія як природнича наука в умовах сьогодення має вагоме значення, і суспільство потребує висококваліфікованих спеціалістів хімічних спеціальностей, відповідно зростає престижність їх праці, заробітна плата тощо. Усе це повинно сприяти професійній орієнтації абітурієнтів на вибір спеціальностей хімічного прифілію.

Незважаючи на це, практика вступної компанії останніх років свідчить про зниження інтересу абітурієнтів до професій хімічних спеціальностей. Так, результати

* © Рацул А.Б., Квас В.М.*